

O umijeću pisanja projektnih prijedloga

ADAM PRZEWORSKI
Department of Political Science
The University of Chicago

FRANK SALOMON
Department of Anthropology
University of Wisconsin

Pisanje prijedloga istraživanja, primjerice, naročita je zanimljivost američke akademske kulture koja, kao i uostalom sve što je kulturalno, rijetko biva predmetom javne pozornosti*. Najzrazitija funkcija takvog "prijedloga" je uvjeriti odbor stručnjaka da je projekt obdaren s tri vrste odlika koje cijeni svaka znanstvena disciplina, a to su: konceptualna inovacija, metodologijska strogoća te bogat i plodonosan sadržaj. Da bi te odlike "stajale kao salivene", pisac prijedloga mora imati osjećaj za neizgovorene običaje, norme i potrebe što vladaju samim procesom odabira. Oni i nisu tako nedohvatljivi i ritualni, kao što obično zamišljamo. Ti običaji većinom proistječu iz napora odbora da u dobroj vjeri savladaju svoje osnovne probleme: nerazumijevanje među disciplinama, pretrpanost radom te problem jednakomjernog prosuđivanja prijedloga koji se odnose na potpuno različite društvene i akademske prilike.

Pisanje za nadmetanje u natječaju umijeće je vrlo različito od samog istraživačkog rada. Nakon podugog promišljanja svaki odbor mora izabrati između prijedloga izjednačenih u barem tri spomenute vrline. Uz takvu pretpostavku pobjednički prijedlog je onaj koji svoje vrline uspijeva nametnuti jače i glasnije od drugih. Kako? Tako što se obraća onim "neizgovorenim" potrebama i normama kao i izgovorenim i otvorenim pravilima. Svrha je ovog napisa omogućiti aplikantima ujednačeniji početak i iputiti ih u smisao tih neizgovorenih običaja i potreba (odbora).

Kako biti zapažen!

Oblik i organizacija prijedloga (istraživanja, teze...) pitanje je ukusa; ipak, imajte na umu da svaki štioac prijedloga uvijek traga za jasnim odgovorima na tri pitanja:

- 1/ Što ćemo to novog od tog projekta naučiti, a što nije poznato već i danas?
- 2/ Zašto je to uopće važno znati?
- 3/ Kako ćemo znati da su zaključci valjani?

Prenatrpani član odbora rijetko ima priliku pročešljati prijedloge uzduž i poprijeko. Stoga: sve što imate reći, recite ODMAH, JASNO I UDARNO. Prvi paragraf, ili u najgorem slučaju, prva stranica vaša je šansa da zgrabite pažnju recenzenta. Iskoristite je! To je trenutak za preuveličavanje, prije negoli umanjivanje, vaše teze ili problema. Uvjete i oprez sačuvajte za kasnije.

Najbolji način za početak su jasno i razgovjetno postavljena pitanja: "Vode li jake stranke u demokraciju?", ili "Je li manji populacijski rast u Brazilu posljedica vladine politike?" To ne trebaju biti retorička pitanja; efektna su upravo stoga što odgovor nije sam po sebi razumljiv. Dobro je također započeti i naglašavanjem središnje teze, hipoteze ili interpretacije: "Radnici ne organiziraju sindikate; sindikati organiziraju radnike", na primjer.

Neki su projekti isuviše kompleksni a neke konceptualizacije presuptilne da bi ih se zahvatilo telegrafskim stilom. Ponekad samo postupno argumentiranje može odrediti sre-

* Esej je objavljen u vodiču (*On the Art of Writing Proposals: Some Candid Suggestions for Applicants to Social Science Research Council Competitions*) za prijave projekata pri Social Science Research Council, New York, rujna 1988. SSRC čini sedam članova - direktora koje imenuju nacionalne asocijacije s područja: antropologija, ekonomija, povijest, političke nauke, psihologija, sociologija i statistika. SSRC je vrhovni arbitar u ocjenjivanju kvalitete projekata s područja društvenih znanosti u SAD.

dišnji problem. Prihvatite li se takve strategije, nemojte si dozvoliti da vas recenzent po nečemu ne zapamti: servirajte mu neku poruku koju će imati u mislima i nakon što pročita mnoštvo drugih prijedloga i provede sate i sate raspravljajući o njima. "To je ona koja tvrdi da Argentina nikad nije imala liberalnu demokratsku tradiciju" - morate ih natjerati da tako o vama misle za vrijeme rasprave, a ne : "Aha, to je ona iz Chicaga."

Težite razgovjetnosti!

Zapamtite: većina prijedloga dolazi u ruke više-disciplinarnim odborima. Recenzent iz druge discipline pristupa vašem prijedlogu očekujući da ćete se susresti negdje na pola puta. Na kraju krajeva netko postaje članom takvog odbora i zbog toga što se oduševljava idejama drugih. Mogućnost susretanja s lucidnim vodičima preko granica različitih disciplina često je jedina nagrada članu odbora. Stoga, ne varajte recenzenta; nemojte ga vući zamornim *tre-kingom* kroz dosadne idiosinkrazije vaše discipline. Mnoge discipline imaju tu parohijalnu tradiciju pisanja u pretencioznom žargonu. Izbjegavajte žargon što više možete; morate li upotrijebiti tehnički govor, ograničite se na samo one nove riječi i tehničke termine koji doista nemaju ekvivalenta u svakodnevnom govoru. Napokon, ne mičite reflektore s ideja. Arheolog, primjerice, neka govori o konceptima skrivenim u tipologiji keramike a ne o samoj tipologiji, povjesničar će govoriti o tendenciji u događajima itd. Zatreba li argumentirati dodatnim tehničkim materijalom ili kompleksnim pomoćnim materijalom, tada teret s glavnog teksta prenesemo u priloge.

Utvrđite kontekst!

Vaš prijedlog iznijet će odboru ne samo što ćemo svi skupa naučiti dokončanjem vašeg istraživanja već i stoga što ćemo novo dokučiti - što, naime, još nikome do vas nije uspjelo uraditi. Bitno je da prijedlog sažme stanje znanja na vašem području te da predloži posve svježu, osnovnu literaturu. Oboje mora biti precizno i suvremeno. Nepotrebno je praviti pregled "literature"; dovoljno je navesti oštro fokusiran uvid u specifično tijelo ili tijela znanja kojem mislite pridonijeti. Odbori vrlo često pristupaju bibliografijama kao znaku ozbiljnosti aplikanta: neki članovi se čak potrudu i podrobno evaluiraju bibliografiju. Dobra bibliografija svjedokom je da je autor uložio znatan trud u pripremne radove kako bi bio siguran da će njegov projekt radije dopuniti a ne ponavljati projekte drugih. Mnogi prijedlozi budu odbačeni stoga što su im bibliografije zastarjele ili nepotpune. Izostane li i samo jedna referencija može biti presudno; predlagači koji nemaju na raspolaganju suvremene biblioteke morali bi se obratiti na kolege i knjižnice već u vrlo ranim fazama planiranja istraživanja. Vodiči kao: *Dissertation Abstracts International* i *Social Science Periodical Index* svakako su za preporuku.

Isplati li se?

Disciplinarnе norme i osobni ukusi u obrazlaganju istraživanja uvelike se razlikuju. Neki su jednostavno očarani izriječkom "dosada se nije proučavalo...". Drugi opet katkada navode razloge zašto se nije proučavalo. Bez obzira na sve, činjenica da se o nekoj pojavi, zemlji, razdoblju općenito zna manje nego o nečemu sličnom uvijek je povoljna za predlagača. Nađu li se pred odborom dva istovjetna prijedloga, jedan se, recimo, odnosi na Egipat a drugi na Sudan, članovi će najvjerojatnije biti skloniji potonjem. Navođenje važnosti događaja drugi je a možda i manje "sumnjiv" način apeliranja. "Preokret u", "ključni prodor", "središnje ličnosti", "temeljne institucije" i slično zazivaju značenje predmeta istraživanja i učinkovitije je obrazložiti ih nego samo navesti. Navođenje trenutačne važnosti također je učinkovito: primjerice, demokratska konsolidacija u Južnoj Americi, ili starenje populacije u razvijenim zem-

ljama itd. Bitno je uvjeriti čitatelja da takve teme nisu samo hir dana već da njihova trenutna važnost omogućava uvid u širi problem.

Mnogi društveni znanstvenici najveći plus pridaju eksplicitnim teorijskim interesima predlagača. Teorijske se propozicije ne moraju navoditi od početka, vraćati se na aksiomske osnove discipline nije potrebno; čitatelj će uvijek biti opremljen nekom osnovnom mjerom razumijevanja teorije. Ipak, teorijska ekspozicija mora smjestiti lokalni problem u okvir živih, katkada kontroverznih, teorijskih strujanja. Pomozite svom čitatelju: on bi morao doznati gdje se to vaš problem usijeca u glavne suvremene teorijske rasprave. Pokažite mu da vaše propitivanje stare ideje stavlja u kušnju, odnosno da nudi nove. Dobri prijedlozi obznanjuju svijest o alternativnim vidicima i zagovaraju autorov stav tako da se obraćaju čitavom polju, a ne da razvijaju jedan isječak koji je gluh za alternative.

Upotrijebite svjež pristup!

Iznenadjenja, zagonetke i očite kontradikcije snažno će uvjeriti recenzenta čiji je disciplinirani superego vjeran sustavnoj gradnji modela ili formaliziranom teoretiziranju. "S obzirom na dugačku demokratsku tradiciju za Čile se očekivalo da će se izvući iz diktature mnogo prije od drugih, pa ipak... . Je li to stoga što su te tradicije već bile nestale 1973 ili zato što je pretpostavka na kojoj se predikcija zasniva kriva?" Ili: "Svatko je očekivao da će Jedan-veliki-sindikata pobijediti organiziranim štrajkom za nadnice. Pa ipak, statistika govori upravo suprotno: jaki sindikati ne pojačavaju već slabe zahtjeve radnika za povećanjem nadnica."

Često je korisno uputiti čitatelja kako istraživački zadatak raste iz intelektualne povjesti ili trenutnog intelektualnog života zemlje ili regije. Odbori se često trude povezati međusobno nepreglednu raznolikost nacionalnih i internacionalnih intelektualnih tradicija: njihovi članovi dolaze iz najrazličitijih zemalja i teorijskih škola. Mnogi su odbori zainteresirani za igru raznolikih tradicija. Ustvari, upravo šansa da se prisustvuje intelektualnoj povjesti u nastajanju jedan je od razloga da ljudi postaju članovima raznih odbora. Stoga je to motiv na koji prijedlozi mogu posve sigurno računati.

Korisno je zapamtiti da su "vruće" teme, bilo realne bilo teorijske, često prenapučene. Ukoliko nemate nešto stvarno novo za reći o njima, za vaše je dobro ne izjaviti kako je "problem od središnjeg interesa za struku". To su obično problemi o kojima svi pišu pa je možda već netko drugi uradio nešto mnogo bitnije i važnije nego što biste vi sami. Može se dogoditi da na kraju, nakon dobivanja novaca, istraživanja i pisanja teze zaključite kako bi bilo mnogo bolje da ste radili nešto drugo. Prema tome: AKO VAS VAŠ INSTINKT VODI PREMA PROBLEMU KOJI JE DALEKO OD PUTA STADA, SLIJEDITE GA! Pustite "stado" - ništa nije vrednije od doista svježeg početka.

Opišite vašu metodu!

Metodički su kanoni uglavnom vezani za discipline; raznoliki su čak i unutar jedne discipline. Ipak, dvije su stvari sigurne: prvo, prijedlog neka specificira istraživačke operacije koje ćete poduzeti i načine interpretiranja rezultata tih operacija u svezi s vašim središnjim problemom. Ne bi valjalo samo navesti što mislite polučiti; dobro bi bilo precizirati i kako ćete provesti vrijeme u postizanju cilja. Drugo, informacija o metodi nije samo lista istraživačkih zadataka već argument zašto su baš ti i takvi postupci najbolji za atakiranje na vaš problem. Samo navođenje metodičkih postupaka ne govori ništa o tome kako će pridonijeti razjašnjavanju vašeg problema.

Neke od popularnih i često upotrebljivanih fraza ne pridonose identificiranju i prepoznavanju istraživačkih operacija. Primjerice: "Razmotrit će se odnos između x i y" nije informacija o metodi. Izvjesno je da znamo što misli ornitolog kada predlaže da se "motre ptice",

no motriti odnos između varijabli moguće je samo indirektno operacijama kao što su kopanje po prašnjavim arhivima, intervjuiranjem, promatranjem, zapisivanjem, pribiranjem statistike itd. Kako ćete ući u odnose među "podpovršinskim strujanjima" pomoću iskustava s površine? Proces prikupljanja podataka te pomak od podataka k interpretaciji u pravilu slijedi disciplinarne običaje, u nekim poljima manje a u nekima više standardizirane. Pomozite vašem čitatelju iz druge struke razlikovati standardan dio vašeg metodičkog postupka od inovativnoga.

Budite što je moguće određeniji obrazlažući postupke koje planirate tijekom prikupljanja informacija, tehnike koje ćete primijeniti u analizi i testove valjanosti kojima ćete podvrgnuti svoje istraživanje. Recite sve: navedite točno arhive, izvore, respondente i planirane tehnike analize!

Odbore često privlače istraživački nacrti koji upoređuju više slučajeva. U nekom su smislu sva istraživanja komparativna jer moraju, implicite ili eksplicite, odabrati neku referentnu točku. Izjasnite se za uporednost: to povećava znanstvenu vrijednost istraživanja. Vrednujući komparativan pristup čitalac se informira jesu li slučajevi odabrani tako da njihove sličnosti i razlike doprinose osvjetljavanju središnjeg pitanja te da li je predlagач u stanju ostati na nogama tijekom cijelog istraživanja. Potvrđan odgovor na oba pitanja znatno povećava šanse prijedloga.

Prijedlog mora dokazati da predlagач ili posjeduje tehničke vještine koje projekt zahtijeva ili surađuje s ljudima koji njima vladaju.

Specificirajte svoje ciljeve!

Skladan prijedlog sličan je sonati; obično završava aluzijom na ishodišnu temu. Kako će se istraživački postupci i njihovi proizvodi na kraju povezati sa središnjim problemom? Kako ćete doznati je li vaša ideja prava ili kriva? U nekim disciplinama kanon će reći da se morate strogo držati opovrgljive hipoteze. No neki su odbori otvoreni i za manje formalizirane postupke. Važno je uvjeriti čitatelje da nečeg "stvarno ima" u istraživanju, da se istraživanje ne kreće tendenciozno k zadanom završetku te da će prostor nepoznatog uroditi zanimljivim, uređenim propozicijama.

Prijedlozi bi morali opisati krajnji proizvod projekta; članak, knjigu, poglavlje, doktorat, itd. Imate li specifičan plan, objelodanite ga, jer navođenje ljudi koje mislite kontaktirati ili časopisa u kojem namjeravate publicirati pomaže čitatelju u razumijevanju vaše nakane.

Planirajući i pišući nacrt prijedloga, morate imati na pameti vodič kroz prijedlog i postupak predlaganja koji ste, pravovremeno, dobili od nekog fonda, odjela na kojem prijavljujete disertaciju, časopisa u kojem ćete objavljivati... .

Završna napomena

Pisanje dobrog prijedloga dugotrajan je posao. Počnite rano! Započnite razmišljati o problemu mnogo prije prijavljivanja; neka vam postane običajem prikupljati referencije dok radite na drugim stvarima. Napišite prvi nacrt najmanje tri mjeseca unaprijed, revidirajte ga, dajte kolegama na uvid. Prepustite ga malo prašini, sakupljajte komentare, dotjerujte. Raspravljajte s grupom: u anticipiranju mišljenja članova projektnog odbora pomoći će vam kolektivan sud vaših suradnika. Ponovo pregledajte tekst - sadržaj, jezik, stil... Zaošтрите uvodni odjeljak ili prvu stranicu tako da sadrži točno ono što ste mislili. Što efektivnije, to bolje.

Sretno!

Prijevod s engleskog: Silva Mežnarić
(Studeni 1994.)